

ІСТОРИКО-РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ОГЛЯД СТАНОВЛЕННЯ СЕСТРИНСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ (ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД)

В. Й. Кульчицький

*Тернопільський національний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України*

Статтю присвячено історико-ретроспективному огляду зародження і розвитку сестринських досліджень за кордоном. З'ясовано, що проблеми клінічної практики стали головним пріоритетом для сестринських досліджень.

HISTORICAL-RETROSPECTIVE REVIEW OF THE FORMATION OF NURSING RESEARCHES (FOREIGN EXPERIENCE)

V. Y. Kulchytskyi

I. Horbachevsky Ternopil National Medical University

The article is devoted to a historical and retrospective review of the origin and development of nursing researches abroad. Clinical practice has been identified as a top priority for nursing researches.

Вступ. З розвитком суспільства до професії медичної сестри ставлять нові вимоги. Медсестринство як основна ланка медицини потребує особливої уваги. Ефективний розвиток системи охорони здоров'я значною мірою залежить від професійного рівня та якості підготовки середнього медичного персоналу як найбільш об'ємної складової ресурсів охорони здоров'я. Науковою основою для зміцнення системи підготовки фахівців бакалаврів медсестринства та розвитку сестринської практики повинні стати наукові дослідження в медсестринстві.

Саме наукові дослідження в медсестринстві, як і в будь-якій іншій галузі, є способом отримання достовірних даних, що дозволяють на їх основі здійснювати та вдосконалювати професійну діяльність бакалаврів медсестринства.

Аналіз зарубіжного досвіду підтверджує якісні зміни в системі надання медичної допомоги населенню в результаті впровадження в практику лікувальних закладів результатів сестринських досліджень (підвищення задоволеності пацієнтів, скорочення термінів перебування в стаціонарі, зменшення числа ускладнень).

Актуальність наукової розвідки становлення сестринських досліджень, в їх історичній ретроспективі, зумовлена недостатньою вивченістю проблеми та її соціально-економічною значимістю. Сестринська справа залишається найважливішою складовою частиною сучасної системи охорони здоров'я, яка володіє значними кадровими ресурсами і реальними потенційними можливостями для задоволення очікуваних потреб суспільства. Ефективний розвиток системи охорони здоров'я істотно залежить від професійного рівня та якості підготовки, раціонального розміщення і використання середнього медичного персоналу [1].

Основна частина. Звернувшись до досвіду зарубіжної медицини, ми знайдемо підтвердження важливості та практичної значущості сестринських досліджень. Історія розвитку сестринських досліджень рясніє подіями й етапами, що характеризують зміст та інтенсивність даного напрямку. Першою віхою на цьому шляху вважають дослідження, яке провела в 1859 р. Флоренс Найтінгейл. Воно присвячене впливу чинників навколишнього середовища на стан здоров'я людини. Ф. Найтінгейл удосконалила традиційну домашню жіночу роботу по догляду за

хворими членами сім'ї та звела її в ранг професійної діяльності, що базується на теоретичних знаннях і наукових принципах [2].

Основоположником сестринських досліджень по праву можна вважати США, саме в цій країні наукові дослідження в сестринській справі є добре розвинутою сферою і мають тривалу історію [3]. На початку ХХ ст. керівники сестринських служб і шкіл вважали, що сестринська практика може бути поліпшена шляхом підвищення якості освіти медичних сестер. У зв'язку з цим, перші дослідження спрямовували переважно на підвищення якості освіти та вдосконалення керівництва сестринськими службами, але не на покращення самої практичної діяльності (досліджували навчальні програми, відповідність освіти вимогам практичної охорони здоров'я) [3].

Значний вплив на розвиток сестринської справи мала Мері М. Марвін [4]. У 1927 р. вона запропонувала порядок розвитку сестринських досліджень, в якому виділила 6 етапів удосконалення сестринської практики:

1. Вичерпне вивчення сестринських процедур з позиції біологічних і фізичних наук.

2. Аналіз сестринських процедур з метою виявлення можливостей економії матеріалів, фінансових засобів.

3. Порівняльне вивчення сестринських процедур з використанням різного устаткування і матеріалів.

4. Експериментальний пошук найкращих методик викладання сестринської справи.

5. Попереднє тестування абітурієнтів, які вступають у сестринські школи, з метою визначення їх професійної придатності та здібностей.

6. Вивчення сестринської діяльності для визначення навичок, одержуваних на різних етапах професійного навчання.

Однак клінічні дослідження, що проводилися медичними сестрами і були спрямовані на підвищення якості сестринської допомоги, залишалися нечисленними. Більшість з них присвячували вивченню сестринських процедур і тимчасових витрат на їх виконання. У багатьох дослідженнях вивчали забезпеченість компетентними медсестрами і потребу в них, а також досліджували економічні аспекти діяльності сестринських служб та сестринської освіти [5]. І лише в 50-ті роки ХХ ст. рівень наукових досліджень почав зростати, з'явилися перші публікації сестринських досліджень, стали видавати перший журнал «Nursing Research» («Дослідження в сестринській справі») [6].

Завданнями видання були інформування професійних медичних сестер про результати досліджень у сестринській справі й стимулювання сестринських досліджень.

При коледжі викладачів Колумбійського університету в 1958 р. було відкрито Інститут досліджень і послуг у сфері сестринської освіти – першу установу в системі університетської освіти, створену спеціально для проведення сестринських досліджень [7]. Основні завдання полягали в поліпшенні освіти медичних сестер за рахунок досліджень у сестринській справі й медсестринській освіті, популяризації їх результатів, а також підготовці медичних сестер до виконання досліджень. Сформована Американська асоціація медичних сестер заснувала Комітет з досліджень, який відповідав за планування роботи, пов'язаної з сестринськими науковими дослідженнями. Було виділено 2 основних види діяльності:

1. Створення штату медичних сестер, науковців.

2. Розвиток інтересу до сестринських досліджень та критичного підходу до них у студентів і практикуючих медичних сестер [8].

У Європі сестринські дослідження розвивалися протягом останніх 30–40-х років ХХ ст. Слід зазначити, що рівень розвитку сестринських досліджень у різних країнах Європи значно різняться через різний рівень їх розвитку і відмінності в положенні сестринської справи в системі охорони здоров'я і в суспільства. У Великій Британії, Німеччині, Франції, Швейцарії відзначають тенденції до визнання сестринської справи самостійною професією, що має розвинену теоретичну базу і зорієнтована на практику. Наприклад, у Великій Британії чітко організована мережа дослідних установ, спостерігають зростання числа дослідницьких відділень, центрів, в яких концентрується дослідницька діяльність медичних сестер. Кожен центр зосереджує свої зусилля на певній галузі сестринської справи, що сприяє проведенню сестринських досліджень і полегшує поширення інформації про їх результати [9].

У зарубіжній системі професійної освіти відбулися зміни, що стали результатом рекомендацій, вироблених під час проведення перших сестринських досліджень. Почали приділяти більше уваги освіті на рівні бакалавра та післядипломній освіті, розвивалися програми з підготовки фахівців зі ступенем магістра, зросла кількість медичних сестер, які навчаються для отримання ступеня доктора наук. Збільшення числа медичних сестер, які займають-

ся науковими дослідженнями, дискусії з теоретичних питань і проблем професійного самопізнання, пов'язані із сестринськими дослідженнями, створили передумови для розвитку додаткових засобів інформування суспільства про дослідження у сфері сестринської справи.

Методологічна основа сестринських досліджень значну увагу приділяла типам питань, які виникають під час їх проведення, методам збору й аналізу інформації, що розширюють можливості та перспективи досліджень, забезпечують зв'язки наукових і теоретичних основ сестринської справи з практикою. Змінилися також акценти в тематичі досліджень. Серед досліджуваних питань почали домінувати не проблеми професійної освіти, а питання поліпшення якості сестринської допомоги [10]. Отже, проблеми клінічної практики стали головним пріоритетом для сестринських досліджень.

Ось декілька прикладів сестринських досліджень за кордоном. Тема дослідження «Шкала оцінки ризику розвитку пролежнів у дітей» [11]. Це дослідження дозволило оцінити вплив різних ознак на ризик розвитку пролежнів у дітей. У результаті було розроблено спеціальну шкалу – Glamorgan Paediatric Pressure Ulcer Risk Assessment Scale.

Тема «Освітні потреби медсестер, які працюють в будинках сестринського догляду» [12]. Дослідження присвячено вивченню труднощів, з якими стикаються медичні сестри в процесі своєї професійної діяльності. У дослідженні взяли участь 200 медичних сестер, які відповіли на запитання, пов'язані з потребою в підвищенні рівня знань, із можливостями пройти освітні програми й оплатити їх. Дослідження показало, що роботодавці починають визнавати наявність цих потреб і необхідність фінансувати їх задоволення. Потреби людей, які проживають у

будинках сестринського догляду, також змінюються, що сприяє зростанню освітніх потреб персоналу.

Тема «Розробка робочого зошита для майбутніх дільничних медсестер». У цьому дослідженні описано проєкт створення робочого зошита і необхідних для роботи записів, що повинно допомогти майбутнім медичним сестрам підготуватися до роботи в дільничній службі [13, 14].

Висновки. Таким чином, у зарубіжній моделі сестринської справи дослідницька діяльність медичної сестри дозволяє систематизувати роботу, обирати пріоритетні напрямки в організації догляду за пацієнтами, планувати і виконувати маніпуляційні дії, спрямовані на одужання, реабілітацію та зміцнення здоров'я. Дослідження в сестринській справі дають можливість отримувати достовірні результати, на основі яких поліпшується якість медичної допомоги з боку середнього медичного персоналу, оскільки ніхто так близько не спілкується з пацієнтом і не знає його проблем, як медична сестра, яка відновлює всі втрачені або порушені потреби, дозволяє адаптуватися внаслідок втрати працездатності.

У всьому світі медичні сестри роблять значний внесок у надання якісної допомоги, використовуючи найновіші сестринські технології, які ґрунтуються на науковому підході та доказовій практиці. Тому фахівцям бакалаврам медсестринства необхідно розвивати, вдосконалювати свої професійні вміння з метою надання найбільш якісної та ефективної допомоги населенню.

З розвитком медсестринства змінюється роль медичної сестри, розширюється коло її повноважень; діяльність передбачає автономність в оцінці стану здоров'я пацієнта і прийнятті самостійних рішень при виконанні професійних обов'язків.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Поведская О. К. Организация научно-исследовательской работы студентов и преподавателей в рамках компетентностного подхода в образовании / О. К. Поведская // Успехи современного естествознания. – 2010. – № 1. – С. 88–90.
2. Найтингейл Ф. Записки об уходе (Notes on Nursing) / Ф. Найтингейл ; отв. ред. Г. М. Перфильева. – М. : Издательский дом «Русский врач», 2002. – 96 с.
3. Перфильева И. Г. Научные исследования в сестринском деле: история вопроса / И. Г. Перфильева, Н. Н. Камынина // Мед. сестра. – 2006. – № 3. – С. 41–44.
4. Rotter J. B. General ized Expectancies for Internal versus External Control of Reinforcement / J. B. Rotter // Psychology Monograph. – 1966. – Vol. 80 (1). – P. 240.
5. Salvage J. The politics of Nursing / J. Salvage. – Oxford: Butterworth-Heinemann Ltd., 1990. – 187 p.
6. Callery P. Training and education: an analysis of quality assurance in teaching and nursing education / P. Callery // Nursing Education Today. – 2000. – No. 20. – P. 373–380.
7. Стасюк В. Деякі проблемні питання підготовки медичних фахівців середньої ланки в Україні / В. Стасюк // Освіта. Технікуми. Коледжі. – 2016. – № 3, 4 (41). – С. 8–10.

8. Garvin D. A. Making the Case: Professional education for the world of practice / D. A. Garvin // Harvard Magazine. – 2003. URL: <http://harvardmagazine.com>.

9. Garvin D. A. HBS Cases: Developing the Courage to Act. Harvard Business School Working Knowledge / D. A. Garvin URL: <http://hbswk.hbs.edu/item/hbs-cases-developing-the-courage-to-act>.

10. Олійникова А. Р. Формування дослідницьких умінь майбутніх фахівців сестринської справи : магістер. робота / А. Р. Олійникова. – Тернопіль, 2021. – 89 с.

11. Лавриш Ю. Е. Освітня діяльність медичної сестри: досвід сестринських факультетів університетів Канади / Ю. Е. Лавриш. – К. : РВЦ КПДЮ, 2008. – 44 с.

12. Фигейрас Ж. Реформа больниц в новой Европе / Ж. Фигейрас ; пер. с англ. – М. : Весь мир, 2002. – 320 с.

13. Новосьолова Н. Ф. Проблема якості медичної освіти у Європейському освітньому просторі / Н. Ф. Новосьолова // Медсестринство. – 2007. – № 1. – С. 16–20.

14. Hugh Mc Kenna Nursing theories and models / Kenna Mc Hugh. – London, New York: Routledge, 2005. – 276 с.

Отримано 02.02.22